

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Den Haag

Ons kenmerk
VO/OK/2003/53723

Uw kenmerk

Onderwerp
tweede fase havo/vwo

1. Inleiding

In het algemeen overleg met de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap op 29 oktober 2003, heb ik toegezegd een uitgewerkt voorstel voor de invulling van de profielen havo/vwo voor te leggen waarin zo goed mogelijk de zeer verscheiden in het overleg naar voren gebrachte benaderingen met elkaar worden verenigd (kamerstuk 29 000 VIII, nr. 77, p.10 en 13). In deze brief treft u dit voorstel aan. Het gaat om de profielen per 1 augustus 2007.

Daarnaast geef ik aan, langs welke procedure en in welke fasering een verdergaande vernieuwing van met name het onderwijs in de bètavakken mogelijk is, daarbij aansluitend bij de voorstellen van de KNAW betreffende het instellen van profielcommissies. Het gaat daarbij, overeenkomstig mijn toezegging, onder andere om de taak van de profielcommissie(s) (kamerstuk 29 000 VIII, nr. 77, p. 10).

Na instemming met het nieuwe voorstel is het mogelijk om in de loop van 2004 een wetsvoorstel in te dienen (kamerstuk 29 000 VIII, nr. 77, p.10).

2. Profielen per 1 augustus 2007

Het overleg met de vaste commissie heeft geleid tot de volgende *uitgangspunten*:

1. Profielen worden duidelijker van elkaar onderscheiden, ze moeten een duidelijk eigen gezicht hebben.
2. Profielen worden in hun opbouw beter met elkaar in overeenstemming gebracht, zodat daarin duidelijk wordt, dat zij gelijkwaardig zijn.

Deze beide uitgangspunten kunnen worden samengevat als: grotere verschillen in de inhoud, grotere gelijkheid in de structuur.

Ik heb in het overleg aangegeven, dat ik mij voorstel, dat aan deze uitgangspunten recht kan worden gedaan door een opzet van in elk profiel drie verplichte vakken en een profielkeuzevak (waardoor één geheel vrij te kiezen vak overblijft).

In de *bijlage* bij deze brief is dit uitgewerkt (schema).

Het *profielkeuzevak* is een vak, dat op zinvolle wijze enige differentiatie (in de vorm van verbreding en/of verdieping) in het profiel kan aanbrengen. Inhoudelijke overwegingen moeten bij het vaststellen van de profielkeuzevakken voorop staan. Dat wil zeggen, dat richtsnoer moet zijn, wat zinvol is gezien het keuzeprocess van leerlingen en wat leerlingen nodig zouden kunnen hebben in een vervolgstudie die zij op basis van het profiel zouden willen volgen. Vanuit de commissie is terecht opgemerkt, dat het daarbij dan enerzijds moet gaan om een keuze die past in het profiel (dus niet te ruim), maar anderzijds ook om een reële keuze. Dat wil zeggen, dat het cluster van vakken waaruit gekozen kan worden zo moet worden omschreven, dat voor de meeste leerlingen er ook in de praktijk iets is te kiezen.

De verplichte vakken zijn in het profiel *natuur en techniek* wiskunde B, natuurkunde en scheikunde. Met die drie vakken is in principe een voldoende brede basis gelegd voor de meeste vervolgoopleidingen waarop het profiel voorbereidt. In die vervolgoopleidingen is er echter ook meer differentiatie dan het wellicht op het eerste gezicht lijkt – die gaat van astronomie tot bedrijfskundig gerichte opleidingen. Daarom zijn de profielkeuzevakken: het nieuw te ontwikkelen geïntegreerde bètavak, informatica, biologie en wiskunde AB.

In het profiel *natuur en gezondheid* wordt – naast de verplichte vakken wiskunde AB, biologie en scheikunde - een zinvolle keuzemogelijkheid geboden met het nieuwe geïntegreerde bètavak, natuurkunde, lichamelijke opvoeding 2 en aardrijkskunde als profielkeuzevakken.

Er moet daarbij worden bedacht, dat het profiel natuur en gezondheid niet alléén voorbereidt op (para)medische vervolgoopleidingen (voor die vervolgoopleidingen is het vak lichamelijke opvoeding van belang), maar meer in het algemeen op de meer 'zachte' bèta-opleidingen. Die zijn gericht op de 'levenswetenschappen' en de toepassingen daarvan (inclusief de lerarenopleiding lichamelijke opvoeding), maar ook op het complex van opleidingen gericht op landbouw en natuurlijke omgeving. Voor die laatste opleidingen is aardrijkskunde een relevant vak. Het vak verenigt traditioneel in zich een alfa/gamma- component (sociale aardrijkskunde) met een bèta-component (fysische aardrijkskunde).

In een model van drie verplichte vakken per profiel en een profielkeuzevak is het logisch, dat in het profiel *economie en maatschappij* naast wiskunde AB en economie het vak management en organisatie het derde verplichte vak wordt. Daarmee onderscheidt het profiel zich duidelijk van het profiel cultuur en maatschappij. In de economische vervolgopleidingen met name in het hbo wordt aan het vak in het algemeen grote waarde gehecht. Als profielkeuzevak kan dan één van de maatschappelijke vakken geschiedenis, aardrijkskunde of maatschappijleer worden gekozen of een moderne vreemde taal.

Ook in het profiel *cultuur en maatschappij* zijn er vier profielvakken. In dit profiel is een wat grotere differentiatie wenselijk. Het profiel vormt de vooropleiding voor een grote verscheidenheid van vervolgopleidingen – culturele én maatschappelijke. Er zijn twee vakken verplicht voor alle leerlingen. In het vwo zijn dat wiskunde A en geschiedenis, in het havo een moderne vreemde taal en geschiedenis. Daardoor ontstaat er ruimte om het profiel nog meer een eigen gezicht te geven door er een cultureel profielkeuzevak en een maatschappelijk profielkeuzevak in op te nemen. Daarmee wordt recht gedaan aan de eigen aard van het profiel, terwijl tegelijkertijd ook dit profiel voldoet aan het gekozen model van in totaal vier profielvakken. Als profielkeuzevakken moet de leerling er dus één kiezen uit een maatschappelijk cluster (aardrijkskunde, maatschappijleer, economie) en één uit een cultureel cluster – kunstvak, filosofie of een moderne vreemde taal (in het vwo mag het ook een klassieke taal zijn).

In verband met de keuze van een moderne vreemde taal wijs ik nog op een effect van de aanpassingsvoorstellen dat wellicht tot nu toe onderbelicht is gebleven. In de huidige situatie wordt *de doorstroming van havo naar vwo* enigszins bemoeilijkt doordat in het vwo naast Engels nog twee deeltalen moeten worden gevolgd – in het havo is dat er één en er is weinig ruimte om dat uit te breiden naar twee. In het aangepaste model is er één moderne vreemde taal (naast Engels) in het vwo. Weliswaar is er in het havo in het nieuwe model naast Engels niet meer een moderne vreemde taal algemeen verplicht – maar de mogelijkheid om een tweede moderne vreemde taal te kiezen (als profielkeuzevak of als vrij keuzevak) wordt vergroot. Tenslotte is er nog de nieuwe mogelijkheid, dat in bepaalde gevallen de leerling in het vwo wordt vrijgesteld van het volgen van de tweede moderne vreemde taal. Door dit geheel wordt het voor de havo-leerling gemakkelijker om door te stromen naar het vwo. In de voorlichting zal aan deze mogelijkheid aandacht worden besteed.

3. Vernieuwing van het bèta-onderwijs

Er is nu een brede overeenstemming over, dat het aantrekkelijker maken van bèta-vervolgopleidingen een gemeenschappelijke inspanning vergt van overheid, voortgezet onderwijs, vervolgonderwijs, wetenschap en bedrijfsleven. In de eerste plaats moet het onderwijs in de bètavakken in het voortgezet onderwijs aantrekkelijker worden gemaakt, zodat meer leerlingen worden uitgedaagd om een bèta-vervolgopleiding te kiezen. Daar hoort echter ook bij een afspraak met het hoger onderwijs om te voorzien in een goede aansluiting en in opleidingen die voor een grotere groep studenten aantrekkelijk en haalbaar zijn. De nu voorgestelde profielen bieden een grotere differentiatie in de bèta-vooropleiding, dus ze zijn aantrekkelijker voor een grotere groep leerlingen. Dat moet ook consequenties hebben voor de vervolgopleidingen.

Die nieuwe profielen zijn echter niet meer dan een begin. In het onderwijs in de bètavakken zelf is ook een vernieuwing nodig: in de inhoud, de aanpak/didactiek, waarschijnlijk ook in de cultuur in en rond de vakken. Ik vind het belangrijk, daarmee zo snel mogelijk te beginnen en dus daarmee niet te wachten tot de invoering van de nieuwe profielen per 1 augustus 2007. Er moet wel een duidelijk onderscheid worden gemaakt in wat haalbaar is op de korte, de middellange en de lange termijn.

Per 1 augustus 2007 – *de middellange termijn* - zullen de examenprogramma's voor alle vakken moeten zijn aangepast aan de nieuwe profielstructuur. Gezien de benodigde ontwikkeltijd en de voorbereidingstijd voor scholen, leraren en de makers van leermiddelen, zullen die examenprogramma's per 1 augustus 2007 zoveel mogelijk aansluiten bij de bestaande. Een algehele echt inhoudelijke vernieuwing per die datum is niet mogelijk.

De examenprogramma's zullen echter waar mogelijk een keuzemogelijkheid inhouden. Daardoor kunnen inhoudelijke vernieuwingen geleidelijk door de scholen zelf worden ingevoerd, maar ook ontwikkeld. Dat kan worden ondersteund in de vorm van projecten in het kader van het deltaplan bèta/techniek.

De vernieuwing behoeft daar echter niet op te wachten. Projecten kunnen ook al eerder starten, met ondersteuning in het kader van het deltaplan bèta/techniek: *de korte termijn*. De projecten kunnen van verschillende aard zijn. Eén ervan zal gericht zijn op de ontwikkeling van het nieuwe geïntegreerde bètavak. De ruimte in de regelgeving is daarvoor op dit moment weliswaar beperkt, maar waar nodig kan van de wettelijke mogelijkheden gebruik worden gemaakt om voor experimentele ontwikkelingen ontheffingen te verlenen.

Een tweede activiteit die op korte termijn kan starten, is de instelling van een profielcommissie voor de beide bètaprofielen. Vanwege de samenhang in inhoudelijk en schoolorganisatorisch opzicht kies ik voor één commissie voor de beide profielen, waarin echter nadrukkelijk de twee sectoren uit het vervolgonderwijs waarop ze zijn gericht zijn vertegenwoordigd. De profielcommissie zal ook een inbreng moeten hebben in de eerdergenoemde ontwikkelprojecten, in elk geval de ontwikkeling van het nieuwe bètavak. De profielcommissie moet zich verder richten op de – samenhangende – ontwikkeling van een visie op de inhoud van de bètavakken.

Die visie zal de grondslag vormen voor een daarop volgende meer fundamentele vernieuwing van de examenprogramma's. Die vernieuwing zal bovendien zijn gebaseerd op de resultaten van de eerdergenoemde ontwikkelprojecten. Daarop volgt dan de productie van nieuwe leermethoden. In totaal is die vernieuwing een proces van minstens zes jaar – *de langere termijn*.

Op deze wijze wordt een proces van fundamentele maar geleidelijke vernieuwing in gang gezet zoals ook de KNAW zich dat voorstelt.

Van scholen wordt op deze wijze niet te veel gevraagd, maar tegelijk wordt de vernieuwing waar die mogelijk is al op korte termijn in gang gezet.

Wat haalbaar is op de korte, de middellange en de langere termijn wordt duidelijk van elkaar onderscheiden, maar tegelijk worden die zaken waar dat mogelijk is als het ware 'in elkaar geschoven'.

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

(Maria J.A. van der Hoeven)